

PEDAGOGIK FAOLIYATDA QADRIYATLAR VA ZAMONAVIY TALABLAR

Andijon davlat pedagogika instituti

Tabiiy fanlar fakulteti Biologiya yo`nalishi

Talabasi: **Xaydarova Nodirabonu Xayrullo qizi**

Ilmiy rahbar: **Turdiyeva Shoxidaxon Anvardjanovna**

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik faoliyatda qadriyatlar va zamonaviy talablar o`rtasidagi o`zaro bog`liqlik tahlil qilinadi. An`anaviy metodikalarda shakllangan ustoz-shogird munosabatlari, axloqiy-me`yoriy qadriyatlarning o`rni va ularning zamonaviy ta`lim vositalarida qanday ifodalanayotganiga alohida e`tibor qaratilgan. Zamonaviy metodlarning imkoniyatlari, interaktiv ta`lim yondashuvlari, raqamli texnologiyalar yordamida qadriyatlarni o`rgatish mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, qadriyatlar va zamonaviy yondashuvlar uyg`unligini ta`minlash bo`yicha tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so`zlar: qadriyatlar, pedagogik faoliyat, zamonaviy talablar, ta`lim metodikasi, interaktiv ta`lim, ustoz-shogird an`anasi, milliy tarbiya, raqamli texnologiyalar

Kirish

Zamonaviy jamiyatda ta`lim tizimining asosiy vazifasi nafaqat bilim berish, balki barkamol shaxsni shakllantirishdan iborat. Bu jarayonda qadriyatlar muhim rol o`ynaydi. Qadriyatlar – bu insonning hayotdagi yo`nalishini, uning shaxsiyati, axloqiy me`yor va ijtimoiy munosabatlarini belgilovchi tamoyillardir. Bugungi kunda pedagogik faoliyat zamon bilan hamnafas bo`lishi, global jarayonlarga moslashishi kerak. Shu bilan birga, u milliy qadriyatlar asosida shakllanishi va insoniylik mezonlarini asrab-avaylashi zarur. Pedagogik faoliyatda qadriyatlar va zamonaviy talablar uyg`unligi – bu ta`lim samaradorligini oshirish, o`quvchilarda mustahkam ijtimoiy ong va ongli hayot falsafasini shakllantirishning muhim omilidir. Mazkur maqolada pedagogik faoliyatda qadriyatlar va zamonaviy talablar o`rtasidagi muvozanatni izlash, ularning uyg`unlashuv yo`llarini tahlil qilish maqsad qilingan.

Asosiy qism

Qadriyatlar – bu jamiyat tomonidan muhim deb topilgan, kishilarning ongiga singdirilgan, shaxsiy va ijtimoiy hayotni boshqaruvchi tushunchalardir. Milliy qadriyatlar xalqning tarixi, dini, an`analari, urf-odatlar bilan bog`liq bo`lib, har bir

avlod tomonidan asrab-avaylanadi va keyingi avlodga yetkaziladi. Ta'lim tizimi esa bu qadriyatlarni o'quvchi ongiga singdiruvchi asosiy ijtimoiy institutdir. Pedagogik faoliyatda qadriyatlar va zamonaviy talablar o'rtasidagi uyg'unlik – bu ta'limning barqarorligi va samaradorligining kafolatidir. Innovatsion metodlar va raqamli vositalar ta'lim jarayonini samarali qilish imkonini bersa-da, bu jarayonning markazida insoniy qadriyatlar, o'qituvchining shaxsi, mehr va mas'uliyat turishi kerak. O'qituvchi zamonaviy bilim va ko'nikmalarni egallab borishi bilan birga, ma'naviy yetuk, tarbiyaviy salohiyatga ega bo'lishi, milliy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazishda fidoyilik ko'rsatishi zarur. Aynan shunday uyg'unlik asosida biz kelajak avlodni – barkamol, vatanparvar, bilimli va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalashimiz mumkin. Milliy qadriyatlarning ta'lim dasturlarida o'z aksini topishi ham muhim. Masalan, adabiyot, tarix, madaniyat, ona tili darslarida o'zbek xalqining boy merosi, buyuk allomalar, ajdodlar ibrati asosida yosh avlodga vatanparvarlik, yurtga sadoqat, ota-onaga hurmat, mehnatsevarlik kabi qadriyatlar singdiriladi. Bugungi kunda ta'lim sohasi tubdan o'zgarib, globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida faoliyat yuritmoqda. Bu esa pedagogik faoliyatga yangi-yangi talablarni qo'yimoqda. Endilikda o'qituvchidan faqat o'z fanini mukammal bilish emas, balki zamonaviy texnologiyalarni qo'llay olish, interaktiv metodlardan foydalanish, o'quvchilar bilan psixologik muloqot o'rnatish, ijtimoiy kompetensiyalarga ega bo'lish talab qilinmoqda. Qadriyatlar pedagogik faoliyatda quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

O'quv dasturlarining mazmunida

O'qituvchi shaxsiy namunasi va uning munosabatlarida

Tarbiyaviy ishlar va sinfdan tashqari faoliyatlarda

Shuningdek, o'qituvchining o'ziga xos kasbiy qadriyatlari – halollik, mas'uliyat, mehribonlik, adolatparvarlik – ham ta'lim-tarbiya sifatiga bevosita ta'sir qiladi. XXI asrda pedagogik faoliyat zamonaviy o'zgarishlarga javob berishi kerak. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, raqamli ta'lim vositalarining keng joriy etilishi, o'quvchilarning yangicha fikrlashi – bularning barchasi pedagogdan yangicha yondashuvni talab qiladi. Bu talablar pedagogik faoliyatga yangi metod va yondashuvlarni olib kirishni taqozo etmoqda. Masalan, STEAM texnologiyasi, onlayn platformalar, gamifikatsiya, loyiha asosida o'qitish kabi usullar ayni zamonaviy ehtiyojlarga javob beradi. Har qanday innovatsiya milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashgandagina samara beradi. O'qituvchi yangiliklarga ochiq bo'lishi, lekin shu bilan birga o'z shaxsiyati, milliy identiteti va

tarbiya asoslariga sodiq qolishi kerak. Buning uchun quyidagi yondashuvlar foydalidir:

An'anaviy va zamonaviy metodlarning sintezi – masalan, xalq og'zaki ijodidan foydalangan holda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish

Raqamli vositalar orqali qadriyatlarni targ'ib qilish – video darslar, animatsiyalar orqali ma'naviy tarbiya

Individual yondashuv – har bir o'quvchining ehtiyojlari va qadriyat tizimini inobatga olish

Integratsiyalashgan fanlararo yondashuv – tarix, adabiyot va axloqiy fanlarni uyg'un olib borish orqali qadriyatlarni chuqurroq anglash

Pedagogik faoliyatda qadriyatlar va zamonaviy talablarni uyg'unlashtirish o'qituvchidan yuqori saviyadagi refleksiya va tashabbuskorlikni talab qiladi. Har bir dars – bu nafaqat bilim berish, balki tarbiya, hayotga tayyorlash jarayonidir. Pedagogik faoliyat – bu nafaqat bilim berish jarayoni, balki tarbiyaviy, ma'naviy, axloqiy qadriyatlarni yosh avlod qalbiga singdirish vazifasini ham o'z ichiga oluvchi mas'uliyatli kasbdir. Ushbu faoliyat tarix davomida o'zgarib bordi, ammo uning asosini tashkil etuvchi qadriyatlar har doim dolzarb bo'lib qolgan. Bugungi kunda esa bu qadriyatlar zamonaviy talablar bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'lishi, an'anaviy metodikaning yangi shakllar bilan to'ldirilishi talab etilmoqda. Ushbu maqolada pedagogik qadriyatlarning an'anaviy va zamonaviy yondashuvlar kesimida o'rganilishi ko'zda tutiladi. An'anaviy pedagogik yondashuvlarda ustozshogird an'anasi asosiy o'rinni egallagan. O'qituvchi bilim manbai, tarbiya beruvchi va axloqiy ibrat timsoli sifatida ko'rilgan. Ta'lim jarayoni asosan monologik tarzda olib borilgan bo'lib, bunda o'qituvchi faol, o'quvchi esa passiv tinglovchi sifatida qatnashgan. Darslar kitob asosida, yozma topshiriqlar, savol-javoblar va eslab qolishga yo'naltirilgan mashqlar orqali tashkil etilgan. An'anaviy metodikada quyidagi qadriyatlarga alohida urg'u berilgan: ota-ona, ustoz, katta yoshdagilarga hurmat, mehnatsevarlik, halollik, vatanparvarlik, milliy urf-odatlar va qadriyatlarni asrash, kollektivchilik va birdamlik ruhida tarbiya. Masalan, adabiyot darslarida Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Oybek kabi adiblarning asarlari orqali ezgulik, sabr-toqat, halollik, muhabbat, fidoyilik singari qadriyatlar o'quvchilarga singdirilgan. Tarix darslarida esa ajdodlarimizning vatan himoyasi yo'lidagi jasorati orqali yurtga sadoqat tuyg'usi mustahkamlangan. Biroq bu yondashuvda o'quvchining mustaqil fikrlashi, tanqidiy yondashuvi, shaxs sifatida rivojlanishiga yetarlicha imkon berilmagan. Shuning uchun ham hozirgi kunda zamonaviy talablarga moslashuv zarurati tug'ildi. Zamonaviy davr ta'limi innovatsion

texnologiyalar, raqamli vositalar, global axborot oqimi, tezkor o'zgarishlar bilan ajralib turadi. Bugungi o'quvchi ilgari bilmagan imkoniyatlarga ega: internet orqali dunyoqarashini kengaytirmoqda, ijtimoiy tarmoqlarda faol, tanqidiy fikrlay oladi va o'z pozitsiyasini himoya qilishga intiladi. Shunday sharoitda o'qituvchi o'z faoliyatini zamonaviy pedagogik talablar asosida qayta qurishi lozim. Ular orasida quyidagilar muhim o'rin tutadi: Interaktiv metodlardan foydalanish (bahsmunozara, guruhda ishlash, rolli o'yinlar), Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim (individual yondashuv, iqtidorni aniqlash), Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish (taqdimotlar, onlayn darslar, elektron testlar), Tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish, O'quvchining faolligi, tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlash.

Zamonaviy o'qituvchi – bu bilim beruvchi emas, balki o'quvchi rivojini boshqaruvchi mentor, yo'lko'rsatuvchi, koordinator sifatida faoliyat yuritadi. Misol uchun, biologiya darsida oddiy ma'ruza o'rniga raqamli laboratoriya vositalari orqali virtual tajriba o'tkazish, tarix fanida interaktiv xaritalardan foydalanish, adabiyot fanida esa personajlar o'rtasida simulyatsiya qilish – bularning barchasi zamonaviy ta'lim uslublaridir. Eng muhimi, zamonaviy metodikalar qadriyatlarni inkor etmaydi, aksincha ularni yangi vositalar orqali yetkazadi. Bu ikki yondashuv qarama-qarshi emas, balki to'ldiruvchi bo'lishi mumkin. Masalan, vatanparvarlikni o'quvchilarga tushuntirish uchun an'anaviy darsga qo'shimcha tarzda videoroliklar, interaktiv savol-javoblar, virtual ekskursiyalar tashkil etish mumkin. Shu orqali qadriyatlar osonroq, tezroq va samaraliroq yetkaziladi. Uyg'un yondashuv namunalari sifatida quyidagilarni kiritishimiz mumkin. "Ona yurtim faxrim mening" mavzusida o'quvchilarni multimedia taqdimot tayyorlashga undash. "Halollik – inson fazilati" mavzusida mini-diskussiya va dramatik sahnalar uyushtirish. "Qadriyatlar viktorinasi" orqali o'quvchilarni milliy tarix va madaniyatga qiziqtirish. O'quvchi shaxsiyatini rivojlantirishda zamonaviy psixologik yondashuvlar – empatiya, faol tinglash, mulohazali yondashuv kabi ko'nikmalar ham qadriyatlarning yangi ko'rinishlaridir. Ustoz-shogird an'anasi ham bugun mentorlik shaklida yangicha mazmunga ega bo'lmoqda. Pedagogik faoliyatda qadriyatlar har doim muhim bo'lib qoladi. Ular jamiyat barqarorligi, shaxs shakllanishi, ijtimoiy madaniyatning asosi hisoblanadi. Zamonaviy talablar esa bu qadriyatlarni yetkazishning yangi vosita va shakllarini taqdim etadi. Demak, muvaffaqiyatli pedagog – bu an'anaviy qadriyatlarni zamonaviy metodlar orqali samarali singdira oladigan ustozdir. Ana shunday ustozlar kelajak avlodni nafaqat

bilimli, balki ma'naviy yetuk, mustaqil fikrlaydigan, sog'lom dunyoqarashli shaxs sifatida tarbiyalaydi.

Xulosa: Pedagogik faoliyatda qadriyatlar va zamonaviy talablar o'rtasidagi uyg'unlik – bu ta'limning barqarorligi va samaradorligining kafolatidir. Innovatsion metodlar va raqamli vositalar ta'lim jarayonini samarali qilish imkonini bersa-da, bu jarayonning markazida insoniy qadriyatlar, o'qituvchining shaxsi, mehr va mas'uliyat turishi kerak. O'qituvchi zamonaviy bilim va ko'nikmalarni egallab borishi bilan birga, ma'naviy yetuk, tarbiyaviy salohiyatga ega bo'lishi, milliy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazishda fidoyilik ko'rsatishi zarur. Aynan shunday uyg'unlik asosida biz kelajak avlodni – barkamol, vatanparvar, bilimli va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Qodirov A., Jo'rayev A. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O'zbekiston, 2019.
3. Hasanboeva M. O'qituvchi va tarbiyachi mahorati. – Toshkent: Fan, 2017.
4. Turdiev Q., Mahmudov N. Zamonaviy dars: shakl va metodlar. – Toshkent: Iste'dod, 2021.
5. Rasulov M. Milliy qadriyatlar va ularning ta'limdagi o'rni. – “Ma'rifat” jurnali, 2022, №4.